

LBRIS

We know
books

Mirela Mihaela Apostol

**Protecția penală
în exercitarea profesiilor liberale
din domeniul juridic**

Editura
Stamangiu
2024

Cuprins

INTRODUCERE	1
CAPITOLUL I. PROFESIA LIBERALĂ ȘI NEVOIA DE PROTECȚIE PENALĂ	5
<i>Secțiunea 1. Despre profesiile liberale în general</i>	5
<i>Secțiunea a 2-a. Protecția penală a profesiei liberale</i>	12
CAPITOLUL II. PROFESIILE LIBERALE DIN DOMENIUL JURIDIC ȘI STATUTUL JURIDIC AL PERSOANELOR CARE LE EXERCITĂ	18
<i>Secțiunea 1. Profesii liberale din domeniul juridic și liber profesioniștii din domeniul juridic</i>	18
§1. Notariatul și notarul public	18
§2. Profesia de executor judecătoresc	23
§3. Profesia de practician în insolvență	31
§4. Avocatura și avocatul	35
§5. Medierea și mediatorul	46
§6. Analiză comparativă a profesiilor liberale din domeniul juridic	55
<i>Secțiunea a 2-a. Calitățile pe care le poate avea liber-profesionistul din domeniul juridic în înțelesul legii penale</i>	58
§1. Calitatea de funcționar public în înțelesul art. 175 C. pen.	58
1.1. Încadrarea de către autoritățile publice – încadrarea ca funcționari publici asimilați a notarilor publici și executorilor judecătorești	60
1.2. Independența notarilor publici și a executorilor judecătorești	61
1.3. Încadrarea practicienilor în insolvență în rândul funcționarilor publici asimilați	64
1.4. Calitatea de funcționar public asimilat în înțelesul legii penale și profesia de mediator	70
1.5. Încadrarea avocaților în categoria funcționarilor publici în înțelesul legii penale – art. 38 alin. (1) Legea nr. 51/1995	73
§2. Calitatea stagiarului	80
2.1. Notarul stagiar	80
2.2. Executorul judecătoresc stagiar	81
2.3. Avocatul stagiar	82
2.4. Practicianul în insolvență stagiar	82
§3. Activitatea în cadrul organelor de conducere ale profesiilor liberale	83
§4. Activitatea în cadrul formelor de exercitare a profesiei	86
§5. Încadrarea în categoria persoanelor prevăzute de art. 1 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție	90

5.1. Interpretarea dispozițiilor art. 1 alin. (1) lit. a)-f) din Legea nr. 78/2000	90
5.2. Interpretarea dispozițiilor art. 1 alin (1) lit. g) din Legea nr. 78/2000	91
5.3. Calitatea de subiect activ a infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 78/2000	92
56. Concluzii intermediare	95

CAPITOLUL III. ISTORICUL REGLEMENTĂRIILOR CU PRIVIRE LA PROFESIILE JURIDICE LIBERALE ȘI MIJLOACELE DE OCROTIRE A ACESTORA	97
<i>Secțiunea 1. Scurtă incursiune în materia notariatului la nivel național</i>	97
<i>Secțiunea a 2-a. Scurtă incursiune istorică asupra executorilor judecătorești în dreptul național</i>	101
<i>Secțiunea a 3-a. Scurtă analiză istorică a practicienilor în insolvență în dreptul național</i>	104
<i>Secțiunea a 4-a. Scurtă analiză istorică a profesiei de avocat în dreptul național</i>	106
<i>Secțiunea a 5-a. Scurtă prezentare istorică a medierii în dreptul național</i>	113
<i>Secțiunea a 6-a. Prezentare istorică a exercitării fără drept a unei profesii sau activități</i>	114
§1. Exercițarea fără drept a profesiei de avocat	115
§2. Forme speciale de exercitare fără drept a profesiei de avocat	119
§3. Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale	120
§4. Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator	121
§5. O.U.G. nr. 86/2006 privind organizarea activității practicienilor în insolvență	121
<i>Secțiunea a 7-a. Prezentare istorică referitoare la incriminarea actelor de violență psihică și fizică săvârșite împotriva liber-profesioniștilor din domeniul juridic</i>	122
<i>Secțiunea a 8-a. Prezentare istorică cu privire la mijloace de ocrotire a secretului profesional</i>	126

CAPITOLUL IV. CONSTITUȚIONALITATE LA NIVEL NAȚIONAL ȘI OCROTIRE LA NIVEL SUPRANAȚIONAL	128
<i>Secțiunea 1. Constituționalitatea normelor naționale</i>	128
§1. Principii de organizare și de funcționare a profesiilor liberale din domeniul juridic	129
§2. Exercițarea profesiilor liberale și statutul liber-profesionistului din domeniul juridic	131
§3. Condiții pentru exercițarea profesiei	134
§4. Delimitări între profesiile liberale din domeniul juridic	137

§5. Reglementarea unor sancțiuni în legătură cu profesia _____	138
§6. Constituționalitatea normelor ce ocrotesc profesia prin incriminarea exercitării fără drept a acesteia _____	140
§7. Constituționalitatea altor acte normative, relevantă în contextul protecției penale a profesiilor liberale din domeniul juridic _____	148
§8. Jurisprudența Curții Constituționale cu privire la principiul <i>ultima ratio</i> _____	149
§9. Constituționalitatea normelor ce ocrotesc secretul profesional _____	152
§10. Concluzii _____	153
<i>Secțiunea a 2-a. Protecția profesiei liberale și a liber-profesionistului la nivel supranațional _____</i>	
§1. Organizații internaționale – Organizația Națiunilor Unite _____	154
§2. La nivel european – Consiliul Europei _____	157
2.1. Principii și valori desprinse din interpretarea Convenției Europene a Drepturilor Omului aplicabile profesiilor juridice liberale _____	157
2.1.1. Interpretarea art. 6 din Convenție _____	158
2.1.2. Interpretarea art. 8 din Convenție _____	159
2.1.3. Interpretarea art. 10 din Convenție – libertatea de exprimare _____	162
2.1.4. Interpretarea art. 11 din Convenție – dreptul la liberă asociere _____	163
2.2. Alte acte normative adoptate la nivelul Consiliului Europei _____	167
2.2.1. Recomandarea rec (2000)21 _____	167
2.2.2. Recomandări cu privire la mediere _____	169
§3. La nivel european – Uniunea Europeană _____	171
§4. Organizații profesionale internaționale _____	175
4.1. Organizații interprofesionale – Consiliul European al Profesiilor Liberale _____	175
4.2. Organizații monoprofesionale _____	176
4.2.1. Uniunea Internațională a Executorilor Judecătorești _____	176
4.2.2. Consiliul Barourilor și Firmelor de Avocatură din Europa _____	177
4.2.3. Consiliul notariatelor din Uniunea Europeană _____	178
§5. Concluzii _____	179
CAPITOLUL V. PROTECȚIA JURIDICĂ PRIN MIJLOACE DE DREPT PENAL _____	180
<i>Secțiunea 1. Mijloace de protecție a profesiei liberale înseși _____</i>	
§1. Infrațiunea de exercitare fără drept a profesiei – art. 348 C. pen. _____	180
1.1. Conținut legal _____	180
1.2. Condiții preexistente _____	183
1.3. Conținut constitutiv _____	188
1.3.1. Latura obiectivă _____	188
1.3.1.1. Elementul material _____	188
1.3.1.2. Condiții esențiale _____	191

1.3.1.3. Urmare imediată	195
1.3.1.4. Legătură de cauzalitate	196
1.3.2. Latura subiectivă	196
1.4. Formele infracțiunii	198
1.5. Sancționare	199
1.6. Raportul cu infracțiunea de uzurpare de calitate oficiale (art. 258 C. pen.)	199
§2. Infracțiunea prevăzută de art. 59 alin. (6) Legea nr. 51/1995	201
2.1. Conținut legal	201
2.2. Condiții preexistente	202
2.3. Conținut constitutiv	203
2.3.1. Latura obiectivă	203
2.3.1.1. Primele două modalități normative de comitere a infracțiunii	203
2.3.1.2. Folosirea însemnelor specifice profesiei de avocat în alte condiții decât cele prevăzute de lege	204
2.3.1.3. Purtarea robei în alte condiții decât cele recunoscute de lege	205
2.3.1.4. Urmarea imediată	206
2.3.1.5. Legătura de cauzalitate	207
2.3.2. Latura subiectivă	207
2.4. Forme	207
2.5. Sancțiuni	208
<i>Secțiunea a 2-a. Protecția sediului profesional și a secretului profesional</i>	208
§1. Ocrotirea sediului profesional – infracțiunea de violare a sediului profesional	208
1.1. Conținut legal	208
1.2. Condiții preexistente	209
1.3. Conținut constitutiv	213
1.3.1. Latura obiectivă	213
1.3.1.1. Situație premisă	213
1.3.1.2. Element material	214
1.3.1.3. Urmarea imediată	218
1.3.1.4. Legătura de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei	218
1.3.2. Latura subiectivă	218
1.4. Forme	218
1.5. Sancțiuni	219
§2. Ocrotirea secretului profesional	220
2.1. Secretul profesional al notarului public	221
2.2. Secretul profesional al executorului judecătoresc	223
2.3. Secretul profesional al practicianului în insolvență	224
2.4. Omisiunea sesizării	225
2.5. Secretul profesional al mediatorului	230

2.6. Secretul profesional al avocatului _____	234
2.6.1. Causă care exclude infracțiunea – art. 45 alin. (8) teza I din Legea nr. 51/1995 _____	235
2.6.1.1. Analiza art. 45 alin. (8) din Legea nr. 51/1995 prin raportare la prevederile Codului penal _____	236
2.6.1.1.1. Sfera faptelor prevăzute de legea penală despre care avocatul ia cunoștință _____	237
2.6.1.1.2. Excepțiile prevăzute de art. 45 alin (8) teza a II-a din Legea nr. 51/1995 _____	241
2.6.1.1.3. Avocatul să afle despre săvârșirea acestei infracțiuni în exercitarea profesiei _____	250
2.6.1.1.4. Atitudinea avocatului să fie exclusiv omisivă _____	251
2.6.2. Causă de înlăturare a răspunderii penale – art. 45 alin. (8) teza finală din Legea nr. 51/1995 _____	252
2.7. Obligația de raportare impusă de Legea nr. 129/2019 privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terrorizmului _____	255
2.7.1. Analiză generală prin raportare la secretul profesional _____	257
2.7.2. Obligația avocatului de raportare _____	258
2.7.3. Tranzacțiile ce trebuie raportate _____	262
2.7.4. Consecințe _____	264
§3. Consecințele nerespectării secretului profesional _____	268
3.1. Divulgarea secretului profesional (art. 227 C. pen.) și divulgarea unor informații secrete de serviciu sau nepublice (art. 304 C. pen.) _____	268
3.1.1. Conținutul legal și justificarea reglementării _____	268
3.1.2. Condiții preexistente prezentate comparativ _____	269
3.1.2.1. Condiții preexistente ale infracțiunii de divulgare a secretului profesional _____	269
3.1.2.2. Condiții preexistente ale infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice _____	271
3.1.3. Conținut constitutiv comparativ _____	273
3.1.3.1. Latura obiectivă prezentată comparativ _____	273
3.1.3.1.1. Situație premisă _____	273
3.1.3.1.2. Elementul material _____	275
3.1.3.1.3. Cerință esențială _____	276
3.1.3.1.4. Urmare imediată _____	276
3.1.3.2. Latura subiectivă _____	277
3.1.4. Formele infracțiunii _____	278
3.1.5. Aspecte procesuale _____	278
3.1.6. Cumulul de răspundere juridică _____	278
3.1.7. Relația dintre infracțiunile de divulgare a secretului profesional (art. 227 C. pen.) și divulgare a informațiilor	

secrete de serviciu sau nepublice [art. 304 alin. (1) C. pen.]. Considerații critice _____	279
3.2. Infracțiunea de divulgare a secretului profesional – art. 45 alin. (6) din Legea nr. 51/1995 _____	280
3.2.1. Conținutul constitutiv al infracțiunii _____	280
3.2.2. Condiții preexistente ale infracțiunii _____	281
3.2.3. Conținutul constitutiv _____	283
3.2.3.1. Latura obiectivă _____	283
3.2.3.1.1. Situație premisă _____	283
3.2.3.1.2. Elementul material _____	286
3.2.3.1.3. Cerință esențială _____	287
3.2.3.1.4. Urmarea imediată _____	288
3.2.3.2. Latura subiectivă _____	288
3.2.4. Formele infracțiunii _____	289
3.2.5. Sancțiunea prevăzută de lege și aspectele procesuale _____	289
<i>Secțiunea a 3-a. Protecția profesionistului în exercitarea profesiei _____</i>	<i>290</i>
§1. Ultrajul și ultrajul judiciar _____	290
1.1. Conținut legal _____	292
1.2. Condiții preexistente _____	293
1.2.1. Obiectul juridic _____	293
1.2.2. Obiectul material _____	295
1.2.3. Subiectul activ _____	295
1.2.4. Subiectul pasiv _____	295
1.2.4.1. Executorii judecătorești _____	298
1.2.4.2. Notarii publici _____	300
1.2.4.3. Practicienii în insolvență _____	301
1.2.4.4. Avocatul _____	303
1.2.4.5. Mediatorul _____	305
1.3. Conținutul constitutiv al infracțiunilor de ultraj și ultraj judiciar _____	306
1.3.1. Latura obiectivă _____	306
1.3.1.1. Latura obiectivă a art. 257 alin. (1) C. pen. și art. 279 alin. (4) C. pen. prin raportare la art. 279 alin. (1) C. pen. _____	306
1.3.1.2. Cerință esențială a elementului material – legătura dintre fapta săvârșită și exercitarea atribuțiilor _____	309
1.3.1.2.1. În cazul infracțiunii de ultraj, fapta să fie săvârșită în timpul exercitării funcției sau în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu _____	309
1.3.1.2.2. În cazul infracțiunii de ultraj judiciar, fapta să fie săvârșită în legătură cu exercitarea activității avocatului _____	309
1.3.1.3. Latura obiectivă a art. 257 alin. (2) și (3) C. pen. și art. 279 alin. (4) prin raportare la art. 279 alin. (2) și (3) C. pen. _____	313

1.3.1.4. Condiție suplimentară pe latură obiectivă – exercitarea atribuțiilor profesionale cu respectarea dispozițiilor legale	318
1.3.2. Latura subiectivă	320
1.4. Formele infracțiunii	322
1.5. Concluzii	324
§2. Dispoziții din legi speciale cu rol de ocrotire a libertății profesiei	325
2.1. Libertatea avocatului în exercitarea profesiei – dispoziții din Legea nr. 51/1995	325
2.1.1. Natura juridică	326
2.1.2. Condiții comune pentru aplicare	327
2.1.2.1. Fapta comisă de către avocat să constituie infracțiune	327
2.1.2.2. Contextul în care avocatul formulează susținerile sale	335
2.1.2.3. Activitatea avocatului să fie desfășurată cu respectarea normelor de deontologie profesională	338
2.1.2.4. Condiții referitoare la conduita avocatului	341
2.1.2.5. Condiție suplimentară	342
2.1.3. Concluzii și observații critice	343
2.2. Libertatea practicianului în insolvență în exercitarea profesiei	344
2.2.1. Dispoziții din Legea nr. 85/2014	345
2.2.2. Dispoziții din normele de organizare a profesiei	347
2.2.2.1. Precizări cu privire la calitatea de izvor de drept penal	348
2.2.2.2. Conținutul cauzei reglementate de art. 11 alin. (4) din Statutul profesiei de practician în insolvență	349
2.2.3. Infracțiunile de bancrută și bancrută frauduloasă	352

CAPITOLUL VI. UNELE ASPECTE DE DREPT COMPARAT ȘI DOCTRINĂ STRĂINĂ – ANALIZĂ INTERPRETATIVĂ ÎN RAPORT DE DREPTUL NAȚIONAL

Secțiunea 1. Aspecte de drept comparat din legislația belgiană	357
§1. Reglementări specifice profesiilor juridice liberale	357
1.1. Notarii	357
1.2. Ofițeri de justiție	358
1.3. Avocații	360
1.4. Practicianul în insolvență	362
1.5. Mediatorii	362
§2. Dispoziții din Codul penal belgian	364
2.1. Agresiuni asupra persoanelor care își exercită profesia	364
2.2. Ocrotirea secretului profesional	364
2.3. Exercițarea fără drept a profesiei	367
Secțiunea a 2-a – aspecte de drept comparat prin raportare la legislația franceză	368
§1. Reglementări specifice profesiilor juridice liberale	368
1.1. Notarii	368

1.2. Ofițerii judiciari și comisarii de justiție _____	369
1.3. Avocații _____	370
1.4. Administratorii judiciari _____	371
1.5. Mediatorii _____	372
§2. Reglementări cu rol de protecție în Codul penal francez _____	373
2.1. Agresiuni asupra persoanelor care își exercită profesia _____	373
2.2. Ocrotirea secretului profesional _____	376
2.3. Exercițarea fără drept a profesiei _____	376
§3. Concluzii _____	377
<i>Secțiunea a 3-a. Aspecte de drept comparat prin raportare la legislația spaniolă</i> _____	377
§1. Reglementări specifice profesiilor juridice liberale _____	377
1.1. Notarii _____	377
1.2. Executarea silită _____	379
1.3. Avocații _____	380
1.4. Administratorii insolvenței _____	381
1.5. Mediatorii _____	382
§2. Reglementări cu rol de protecție în Codul penal spaniol _____	383
2.1. Agresiuni asupra persoanelor care își exercită profesia _____	383
2.2. Ocrotirea secretului profesional _____	386
2.3. Exercițarea fără drept a profesiei _____	387
<i>Secțiunea a 4-a. Aspecte de drept comparat prin raportare la legislația din Republica Moldova</i> _____	388
§1 Reglementări specifice profesiilor juridice liberale _____	388
1.1. Notarii _____	388
1.2. Executorii judecătorești _____	390
1.3. Avocații _____	392
1.4. Administratorii autorizați _____	393
1.5. Mediatorii _____	394
§2. Reglementări cu rol de protecție din Codul penal al Republicii Moldova _____	396
2.1. Agresiuni asupra persoanelor care își exercită profesia _____	397
2.2. Ocrotirea secretului profesional _____	400
2.3. Exercițarea fără drept a profesiei _____	402
§3. Concluzii _____	403
CAPITOLUL VII. CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA _____	404
<i>Secțiunea 1. Concluzii prin raportare la cadrul normativ autohton</i> _____	404
<i>Secțiunea a 2-a. Propuneri de lege ferenda</i> _____	410
BIBLIOGRAFIE _____	413

Capitolul I. Profesia liberală și nevoia de protecție penală

Profesiile liberale nu mai reprezintă de mult o noutate legislativă în sistemul nostru de drept. Acestea au fost reglementate de către legiuitor în diferite domenii de interes pentru societate, în care totuși statul nu își păstrează deplinătatea controlului. Vom analiza elementele specifice profesiilor liberale și necesitatea ocrotirii prin mijloace de drept penal a acestora și a persoanelor care le exercită.

Secțiunea 1. Despre profesiile liberale în general

Pentru a fixa mai corect rolul liberilor profesioniști în societate, trebuie să pornim de la cele două concepte care caracterizează activitatea desfășurată de aceștia. Mai exact, activitatea „liberală”, independentă, ce are caracter economic și dimensiunea „profesională”, cu specificul acesteia. Fiecare dintre aceste noțiuni are un înțeles propriu și doar întrepătrunderea celor două relevă caracterul particular al acestei categorii ocupaționale analizate.

Cu privire la conceptul de „liberal”, vom considera că acesta se referă mai exact la exercitarea unei activități ce are caracter economic^[1], în mod independent. Odată cu schimbarea regimului de guvernare (după căderea regimului comunist în România), statul a liberalizat majoritatea domeniilor de activitate. Dintre domeniile de interes general, unele au rămas în grija directă a statului, altele au fost supuse principiilor pieței libere. Cele mai multe activități ce au caracter economic pot fi efectuate de orice persoană fizică sau juridică (cu sau fără unele avize speciale, în funcție de obiectul de activitate). Acest lucru presupune că statul permite unui număr nedefinit de persoane să desfășoare anumite activități, în temeiul dreptului la libertate economică (art. 45 din Constituție^[2]).

Referitor la noțiunea de „profesie”, aceasta a fost definită ca fiind o îndeletnicire ce are caracter permanent exercitată ca urmare a unei calificări obținute prin studii^[3]. Profesia presupune deci o specializare, dobândită urmare a finalizării

^[1] Activitatea economică a fost definită în doctrină (G. GÎRLĂȘTEANU, *Constituționalizarea dreptului fundamental la libertate economică*, în R.R.D.A. nr. 2 din 2011, p. 13-22) ca fiind „o activitate umană ce urmărește satisfacerea nevoilor de consum ale individului, prin dobândirea de bunuri materiale și servicii necesare acestuia, cuprinzând atât activitățile comerciale, cât și pe cele industriale”.

^[2] Constituția României, republicată (M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003).

^[3] În același sens, T. MARA, *Statutul profesiilor liberale în România*, Ed. Gutenberg Univers, Arad, 2007, p. 9; M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 18.

LIBRIS | We know books

cursurilor unei instituții de învățământ (de regulă superior)^[1]. În jurisprudența națională mai veche s-a reținut că „profesiunea este starea unei persoane care face din repetarea unor acte ocupațiunea vieții sale și de la care ea cere resursele existenței sale”^[2].

Profesia poate să fie una liberală sau poate fi neliberală (iar activitățile specifice acesteia să fie exercitate în calitate de angajat sau de funcționar public – în înțelesul dreptului administrativ al termenului). Dintre membrii profesiilor recunoscute de lege, unii pot fi doar liber-profesioniști, alții pot avea calitatea de salariați sau pot îmbina cele două modalități de exercitare a profesiei^[3]. De exemplu, consilierul juridic exercită în mod cert o profesie în domeniul juridic, dobândită ca urmare a studiilor absolvite în domeniu, dar aceasta nu este o profesie liberală, ci este exercitată doar în cadrul unor raporturi de muncă sau ca urmare a numirii într-o funcție publică^[4].

Prin urmare, atunci când discutăm despre liber profesioniști analizăm o categorie de persoane care desfășoară o activitate^[5] ce are caracter economic, urmare a dobândirii unor calificări prin studii. Profesia liberală a mai fost definită în doctrină reprezentând acea categorie profesională ce beneficiază de o reglementare legală și care se exercită în baza unor calificări profesionale relevante^[6]. Totodată s-a reținut că reprezintă o categorie profesională care depinde de un anumit ordin sau de o uniune și retribuirea membrilor săi nu are un caracter comercial^[7]. Referitor la caracterul economic și comercial au existat mai multe discuții în doctrină – în principiu referitoare la necesitatea respectării normelor de concurență și a

^[1] T. MARA, *op. cit.*, p. 10.

^[2] Cas., Dec. nr. 1826/1936 citată în G. MOROIANU, *Statutul profesiilor liberale*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 68.

^[3] AL. ȚICLEA, L. GEORGESCU, *Dreptul muncii. Curs universitar*, ed. a 8-a, Ed. Universul Juridic, București, 2022, p. 8.

^[4] Art. 2 din Legea nr. 514/2003 privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier juridic (M. Of. nr. 867 din 05 decembrie 2003). Cu privire la analiza caracterului liberal al acestei profesii, a se vedea și M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 116-117, autorul concluzionând că nu este vorba despre o profesie liberală. Unii autori (E. POENARU, C. MURZEA, *Profesiile juridice liberale*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 159-161) includ consilierii juridici în categoria profesiilor liberale, întrucât au o reglementare proprie și organe profesionale proprii, însă considerăm că prin specificul activității acestora, ce se poate desfășura doar în cadrul unui raport de muncă sau de serviciu (cu titlu de funcționar public), consilierii juridici nu vor putea fi încadrați în rândul liber-profesioniștilor din domeniul juridic.

^[5] În doctrină (M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 11-12) s-a evidențiat că profesiile liberale prestează o „muncă” în sensul de „activitate specific umană ce constă în demersuri manuale și intelectuale prin care omul în mod conștient își utilizează aptitudinile fizice și intelectuale în scopul producerii bunurilor cerute de satisfacerea trebuințelor sale, fără ca această activitate să fie supusă reglementărilor legale privind concurența”. Autorul indică și faptul că munca se poate presta în diferite forme, fără ca toate acestea să privească dreptul muncii.

^[6] G. MOROIANU, *op. cit.*, p. 51.

^[7] I. GÂRBULEȚ, *Organizarea și exercitarea profesiei de executor judecătoresc*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 18.

celorlalte principii specifice pieței libere. Rămânând între limitele prezentei lucrări, considerăm că nu putem face abstracție de faptul că exercitarea unei profesii liberale presupune totuși prestarea unor servicii în schimbul unei sume de bani din partea beneficiarului respectivului serviciu (sau a unei alte persoane care achită pentru acesta), așa încât aceasta poate fi considerată activitate economică^[1].

Liberalismul are la bază autonomia și independența în exercitarea profesiei^[2]. Caracterul liberal al acesteia nu presupune însă o lipsă de reglementare, întrucât legiuitorul are responsabilitatea de a reglementa modalitatea în care se exercită în mod legal respectiva profesie, condițiile pe care trebuie să le îndeplinească persoana care dorește să profeseze într-un anumit domeniu.

S-a reținut în doctrină^[3] faptul că profesiilor liberale le este caracteristică existența unor reglementări speciale fiecăreia și faptul că activitățile particulare ale acesteia nu pot fi exercitate în calitate de salariat sau de funcționar public (în înțelesul dreptului administrativ al termenului). În același timp, activitatea în aceste domenii de activitate este restricționată de îndeplinirea unor condiții privitoare la pregătirea profesională^[4].

În activitatea profesioniștilor liberali există „o îmbinare a interesului public cu cel privat”^[5], întrucât acestea activează într-o varietate de domenii de interes, de la cel medical^[6] sau tehnic^[7], la cel juridic și financiar^[8].

Cadrul normativ național actual nu cuprinde o reglementare cadru a tuturor profesiilor liberale, ci reglementări specifice fiecărei profesii în parte, în funcție de necesitățile identificate la nivel social, economic și (implicit) legislativ. Legiuitorul s-a preocupat totuși să definească profesia liberală prin raportare la normele de

^[1] De altfel, și în jurisprudența Curții Constituționale au fost analizate condițiile de exercitare a profesiilor liberale prin raportare (și) la libertatea economică, principiu reglementat de dispozițiile art. 45 din Constituție, după cum vom observa în Capitolul al IV-lea.

^[2] T. MARA, *op. cit.*, p. 11.

^[3] I.T. ȘTEFĂNESCU, *Tratat teoretic și practic de dreptul muncii*, ed. a 4-a, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 17.

^[4] M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 18.

^[5] C. DUVAC, *Conceptul de funcționar public în lumina noului Cod penal*, în *Dreptul* nr. 1/2011 p. 95-128. În același sens, D. ȚOP, *Tratat de dreptul muncii. Doctrină și Jurisprudență*, Ed. Mustang, București, 2018, p. 22; M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 27.

^[6] Indicăm în acest sens, Legea nr. 160/1998 cu privire la organizarea și exercitarea profesiei de medic veterinar, republicată în M. Of. nr. 209 din 24 martie 2014 cu modificările și completările ulterioare; Legea nr. 213/2004 cu privire la exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România (M. Of. nr. 492 din 1 iunie 2004), cu modificările și completările ulterioare.

^[7] De exemplu, Legea nr. 184/2001 cu privire la organizarea și exercitarea profesiei de arhitect, republicată (M. Of. nr. 470 din 12 februarie 2013), cu modificările și completările ulterioare.

^[8] O.G. nr. 171/2001 privind organizarea și exercitarea activității de consultantă fiscală (M. Of. nr. 538 din 1 septembrie 2001); O.U.G. nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată (M. Of. nr. 598 din 22 august 2003), cu modificările și completările ulterioare; O.G. nr. 24/2011 privind unele măsuri în domeniul evaluării bunurilor (M. Of. nr. 628 din 2 septembrie 2011) cu modificările și completările ulterioare.

drept fiscal. Așadar, în cuprinsul art. 7 pct. 34 C. fisc.^[1], este definită noțiunea de profesie liberală, aceasta desemnând ocupația exercitată pe cont propriu de persoane fizice, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective. În același act normativ, este definită și activitatea independentă din punct de vedere economic, în concepția legiuitorului. Activitatea independentă din punct de vedere economic este specifică profesiilor liberale^[2], deși nu se limitează la aceasta. Potrivit legislației fiscale, aceasta presupune îndeplinirea a cel puțin patru dintre cele șapte trăsături identificate în cuprinsul art. 7 pct. 3 C. fisc.^[3]. Condițiile/trăsăturile vizează trei ipostaze ale libertății (libertatea de alegere a locului și modului de lucru, respectiv a programului; libertatea de a avea clientelă variată; libertatea de a desfășura activitatea direct, cu alte persoane angajate sau folosind colaboratori), trei ipostaze ale responsabilității proprii (asumarea riscurilor în legătură cu activitatea profesională; utilizarea propriilor resurse patrimoniale în desfășurarea activității și folosirea cunoștințelor intelectuale sau/și fizice proprii, în funcție de specificul activității) și existența unui corp profesional cu rol de reprezentare, reglementare și supraveghere în legătură cu profesia exercitată.

În doctrină s-a evidențiat necesitatea unei reglementări comune profesiilor liberale^[4], pentru a avea un cadru comun de referință, însă ne întrebăm dacă ar fi util în prezent un astfel de demers având în vedere diversitatea domeniilor în care pot fi identificate astfel de profesii, precum și faptul că s-a pierdut „momentul de oportunitate” al armonizării legislației profesiilor liberale. Deși din punct de vedere conceptual ar fi fără îndoială de folos existența unor principii comune definite chiar de către legiuitor, acesta ar fi un demers de amploare, iar interesul legiuitorului nu s-a îndreptat în ultimul timp^[5] înspre această direcție. În lipsa unei asemenea reglementări, a revenit doctrinei și unor organizații profesionale sarcina de a defini care sunt elementele profesiei liberale în general și trăsăturile specifice ale acesteia, care o diferențiază de alte domenii de activitate.

La nivel organizațional, a fost înființată Uniunea Profesiilor Liberale din România^[6], organizație nonguvernamentală ce reunește asociații de profesii liberale din

[1] Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015), cu modificările și completările ulterioare.

[2] AL. ȚICLEA, L. GEORGESCU, *op. cit.*, p. 6.

[3] Legea nr. 227/2015 (M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015), cu modificările și completările ulterioare.

[4] T. MARA, *op. cit.*, p. 5; V. NISTOR, *Organizarea și exercitarea profesiilor liberale juridice*, Ed. Zigotto, Galați, 2010, p. 31; M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 16-17.

[5] La nivelul anilor 2000 au existat mai multe inițiative legislative cu privire la crearea unei reglementări-cadru pentru profesiile liberale, după cum rezultă din doctrina citată supra. Acestea însă nu au beneficiat de susținerea necesară din partea legiuitorului.

[6] Al cărei site poate fi consultat la adresa www.uplr.ro, accesat la 02.02.2023. Din păcate, activitatea acesteia nu a avut un ritm constant, ultimele documente încărcate fiind din anul 2018 (deși până în anul 2020 au fost desfășurate conferințe cu ocazia zilei profesiilor liberale în România (stabilită fiind pe 5 noiembrie).

mai multe domenii (medical, tehnic, economic, fiscal, juridic), care are ca obiectiv principal apărarea intereselor fundamentale ale membrilor profesiilor liberale, împreună cu alte obiective ce vizează organizarea independentă sau autonomă a profesiei, asigurarea condițiilor pentru exercitarea corespunzătoare a profesiei ș.a. În documentele asumate de această uniune la nivel european sunt indicate o serie de valori comune tuturor profesiilor liberale, precum: confidențialitatea, asigurarea unei perfecționări continue în legătură cu desfășurarea activităților profesionale, independența și imparțialitatea, onestitatea și integritatea^[1].

Doctrina a reținut că profesiile liberale au drept trăsături liberalismul, autonomia și independența^[2], respectiv că sunt considerate caracteristici ale profesiilor liberale independența, responsabilitatea, ocrotirea secretului profesional, existența corpurilor profesionale specifice^[3].

În doctrină^[4] s-a considerat de asemenea că trăsăturile esențiale ale oricărei profesii liberale sunt independența și imparțialitatea (care ar presupune libertatea de consiliere profesională obiectivă), liberul acces în profesie, secretul profesional, formarea profesională continuă, loialitatea față de client (contribuția la identificarea unei soluții pentru problema cu care se confruntă clientul), integritatea și demnitatea profesională (în relație cu clientul său, presupunând că profesionistul nu trebuie să urmărească în primul rând propriul său câștig material), angajarea responsabilității profesionale (în legătură cu modalitatea de îndeplinire a atribuțiilor profesionale), existența unor coduri deontologice și existența unor mecanisme de control din partea corpului profesional.

După cum putem observa, unele dintre trăsături și caracteristici ale profesiei liberale se suprapun, motiv pentru care o să le detaliem cele pe care le considerăm reprezentative.

Independența profesiei liberale este în strânsă legătură cu respectarea principiului legalității și presupune că membrii profesiei liberale își desfășoară activitatea autonom față de structurile statului și acționează liber, potrivit standardelor de competență profesională și deontologie a profesiei^[5], precum și faptul că statul prin instituțiile sale controlează numai la practicarea legală a profesiei liberale^[6]. În doctrină s-a indicat de asemenea că independența profesionistului asigură libertatea de acțiune și de gândire a acestuia, fără o influență din exterior^[7].

[1] Despre documentul ce reglementează Valorile comune ale profesiilor liberale în Uniunea Europeană (disponibil online și pe www.uplr.ro, accesat la 02.02.2023) vom analiza în Capitolul al IV-lea.

[2] T. MARA, *op. cit.*, p. 7.

[3] M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 21-25.

[4] T. MARA, *op. cit.*, p. 13-17.

[5] A se vedea și M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 21.

[6] T. MARA, *op. cit.*, p. 8.

[7] V. NISTOR, *op. cit.*, p. 38.

Independența a mai fost definită^[1] ca presupunând un ansamblu de mijloace prin care profesionistul dovedește clientului că își poate exercita activitatea într-o modalitate obiectivă și corectă.

Deși pusă uneori în legătură cu imparțialitatea, considerăm că independența reprezintă o trăsătură definitorie și de sine stătătoare a profesiei liberale și vizează atât modalitatea de organizare a profesiei în sine, cât și modalitatea de desfășurare a activităților profesionale de către cei care o exercită. Independența este în mod negreșit legată de respectarea principiului legalității^[2], presupune inclusiv drept de inițiativă și decizie în exercitarea actului profesional cu asumarea deplină a responsabilității pentru calitatea acestuia^[3] și considerăm că ea dă efect libertății în exercitarea profesiei.

După gradul de raportare la structurile statale (și implicit de independență a profesiei), profesiile liberale au fost clasificate drept absolute sau relative. Profesiile liberale absolute sunt cele ce se află într-un raport cu statul doar cu privire la elaborarea cadrului legislativ, iar după acest moment ele devin independente și incontrolabile de autorități din afara sistemului^[4], fiind coordonate doar de propriile organisme create în acest scop. Pe de altă parte, profesiile liberale relative sunt „subordonate în mod bilateral”, atât din perspectiva legiferării condițiilor respectivei profesii, cât și din perspectiva coordonării acestora de către diverse autorități ale statului^[5] (cum ar fi Ministerul Justiției). Considerăm importantă această clasificare și vom putea observa că aceasta își găsește utilitatea inclusiv din punctul de vedere al mecanismelor de protecție reglementate de către legiuitor.

Gradul înalt de profesionalism și responsabilitatea profesională sunt de asemenea definitorii pentru profesiile liberale. Astfel, pentru a desfășura activitatea în diverse domenii sunt solicitate cunoștințe de specialitate și un grad de pregătire profesională adecvat. Reversul medaliei este reprezentată de răspunderea juridică (civilă, profesională, administrativă sau chiar penală) personală a profesionistului care a acționat cu nerespectarea normelor legale^[6]. Din acest motiv trebuie asigurate responsabilizarea celor ce practică aceste profesii și asigurarea profesionalismului în exercitarea atribuțiilor^[7].

^[1] *Idem*, p. 45.

^[2] În doctrină (T. MARA, *op. cit.*, p. 11) s-a arătat că respectarea legii ține de esența liberalismului profesiei, așa încât liber profesioniștii trebuie să își desfășoare activitatea cu respectarea legii și cu respectarea normelor profesionale specifice.

^[3] G. MOROIANU, *op. cit.*, p. 499.

^[4] A se vedea M. NICULEASA, *op. cit.*, p. 21-22, cu distincțiile evidențiate. Autorul consideră că profesiile liberale absolute se află în această relație cu statul doar la momentul reglementării acestora drept profesii distincte, de sine stătătoare. Considerăm însă că raportul cu statul nu subzistă doar la momentul inițial, al reglementării profesiei, ci este unul continuu, care însă vizează strict această dimensiune legislativă cu privire la condițiile de exercitare a profesiei și la organizarea acesteia.

^[5] *Idem*, p. 22-23.

^[6] *Idem.*, p. 24.

^[7] În acest sens, a se vedea și T. MARA, *op. cit.*, p. 8.